

پیشگفتار

در پی درخواست معاونت محترم پژوهشی «سمت» در خصوص اعمال اصلاحات در چاپ نوزدهم کتاب که قرار است تا آخر سال منتشر شود، ابتدا به نظر رسید که بحث درباره موضوعات محوری جغرافیای سیاسی و تحولاتی که در دهه‌های اخیر درباره آنها صورت گرفته است، در مجلدی با نام و چهارچوبی جدید تدوین شود؛ ولی استدلال درست سازمان مانع از انجام دادن چنین کاری شد. به این ترتیب که چون در تمامی برنامه‌های جدید دوره کارشناسی (چه جغرافیای سیاسی و چه جغرافیا به طور کلی)، کتاب با همین نام *مبانی جغرافیای سیاسی* به عنوان منبع اصلی آمده است، تغییر آن ممکن است مشکلاتی برای دانشجویان به وجود آورد. دوم اینکه عجله سازمان برای آماده شدن کتاب جدید در یک مدت کوتاه، تدوین یک کتاب با نگرشهای جدید را اجازه نمی‌داد. بنابراین تصمیم گرفته شد با حفظ نام و چهارچوب فعلی با افزودن مباحث، جداول، نقشه‌های جدید و به‌روزرسانی اطلاعات و آمار به کتاب، نیازهای دانشجویان کارشناسی برآورده شود.

با توجه به توضیحات بالا، تغییرات اساسی به شرح زیر در کتاب اعمال شده است: فصل اول با عنوان «چیستی جغرافیای سیاسی» به بحث درباره مطالب کاملاً جدید می‌پردازد. در این فصل دانشجویان در چهارچوب تعریف جدید جغرافیای سیاسی، درباره مفاهیم محوری و نگرشهای جدید به وجود آمده آگاهی می‌یابند. در فصل دوم با عنوان «کشور و نقشه سیاسی جهان»، اطلاعات مربوط به کشورهای مستقل و غیر مستقل و قلمروهای دارای حاکمیت ویژه و مورد اختلاف، به روز شده و دو جدول جدید نیز به آنها اضافه شده است. همچنین در این فصل برای اولین بار به مبحث جدید ساختار سیاسی - فضایی اتحادیه اروپا، همراه با یک جدول و نقشه رنگی پرداخته شده است.

فصل سوم با عنوان «ریشه‌های نظام حکومت» به دلیل تاریخی بودن موضوع تقریباً دست‌نخورده باقی مانده است.

فصل چهارم با عنوان «بررسی مؤلفه‌های کشور از دیدگاه جغرافیای سیاسی» دربرگیرنده مباحثی جدید است و تفاوت میان علت وجودی و اندیشه سیاسی حکومت با ارائه سه مثال جدید عراق، سودان و افریقای جنوبی به بحث گذاشته شده است. در مورد تعریف ملت، هویت ملی و سیر تکوین ناسیونالیسم در غرب و رابطه میان ناسیونالیسم و حکومت ملی با استفاده از نظریه‌ها، مطالب جدیدی ارائه شده است. در این فصل دو جدول جدید از طبقه‌بندی پایتختها و انتقال پایتختها و یک شکل جدید از پایتختهای سنتی و پایتختهایی که جابه‌جا شده‌اند، ارائه شده است. در مبحث شکل‌های مختلف حکومت به موجودیت اقلیم کردستان عراق به عنوان ساختار سیاسی - فضایی ویژه در این فصل توجه شده است.

در فصل پنجم با عنوان «مرزهای سیاسی بین‌المللی»، مطالب مربوط به تعریف مرز و اختلافات مرزی به روز شده است. همچنین بحث درباره تعریف جغرافیای سیاسی دریاها و مرزهای دریایی نیز جدید است. از شش شکل رنگی جدید برای توضیح درباره چگونگی تعیین خط مبدأ و دریای سرزمینی و سایر مناطق دریایی استفاده شده است. نقشه جدید و رنگی خلیج فارس و دریای عمان که دربرگیرنده آخرین تحولات مرزهای دریایی کشورهای حاشیه خلیج فارس است نیز به این فصل اضافه شده است. در این فصل به مرزهای هوایی توجهی ویژه و برای اولین بار به بحث درباره تاریخچه قوانین مرزهای هوایی و نقض حریم هوایی و حقوق بین‌الملل پرداخته شده است.

شایان ذکر است که برای اصلاح و تکمیل مباحث ویراست جدید منابع مورد استفاده حدود دو برابر منابع ویراست گذشته است.

امید است مطالبی که در این چاپ اضافه بر ویراستهای قبلی برای توضیح هر چه بیشتر موضوعات محوری جغرافیای سیاسی آمده است، مورد توجه و استفاده دانشجویان عزیز قرار گیرد.

دکتر میرحیدر

تیرماه ۱۳۹۲